

Akce "Lanius" a výsledky výzkumu hustoty osídlení na
Bohdanečsku z roku 1981

Ladislav Štanc, Helga Štanclová

Všechny druhy ťuhýků patří dnes bezesporu na červenou listinu kraje. Patří mezi ty druhy ptáků, u nichž se pro jejich nápadnost, projevilo zmenšení hustoty osídlení viditelněji, než u jiných, méně nápadných druhů ptáků.

Pro zřízení zvláštní skupiny pro výzkum ťuhýkovitých při kroužkovací stanici Národního muzea a po osobní domluvě některých vedoucích ornitologů jako vedoucího kroužkovací stanice dr. Jiřího Formánka, pracovníka ornitologického oddělení ČSAV v Brně dr. Karla Hudce a dalších, rozhodli jsme se v letošním roce opakovaně provést kompletní výzkum osídlení ťuhýků a tyto výsledky zveřejnit. Tento výzkum jsme provedli v širším okolí Rohovládové Bělé (236 m n.m. -50,06 N - 15,36 E). A to v místech, kde známe přesné osídlení za posledních asi 35 roků. Mimo to i v širokém okolí uvedeného území k ověření a porovnání našich zjištění.

Ťuhýky jsme se zabývali ve svých pracích již dříve. Tiskem vyšla práce obou autorů zabývající se rozšířením ťuhýka šedého v roce 1974. Rozšíření a biologii ťuhýka obecného zpracoval první z autorů do roku 1977 a tato práce je v tisku. Jinak v yšlo několik kratších zpracování těchto druhů ptáků v souhrnných zprávách (1968, 1973, 1974, 1977).

Ťuhýk obecný (Lanius collurio)

Patřil vždy k běžným druhům ptáků. V letošním roce (1981) jsme sledovali především hustotu obsazení se zaměřením zjištění o zmenšení hustoty obsazení s porovnáním k roků 1945/60 - 1977 a 1981. To je názorně předvedeno na mapce v textu. Jestliže pro zjištění procentuálního snížení stavu místní populace použil první z autorů v roce 1977 území nacházející se v prostoru mezi obcemi Rohovládkova Bělá - Kasalice - Bukovka, věnovali jsme nyní bližší pozornost širšímu území, které pravděpodobně podá podrobnější přehled týkající se ubývání těchto ptáků.

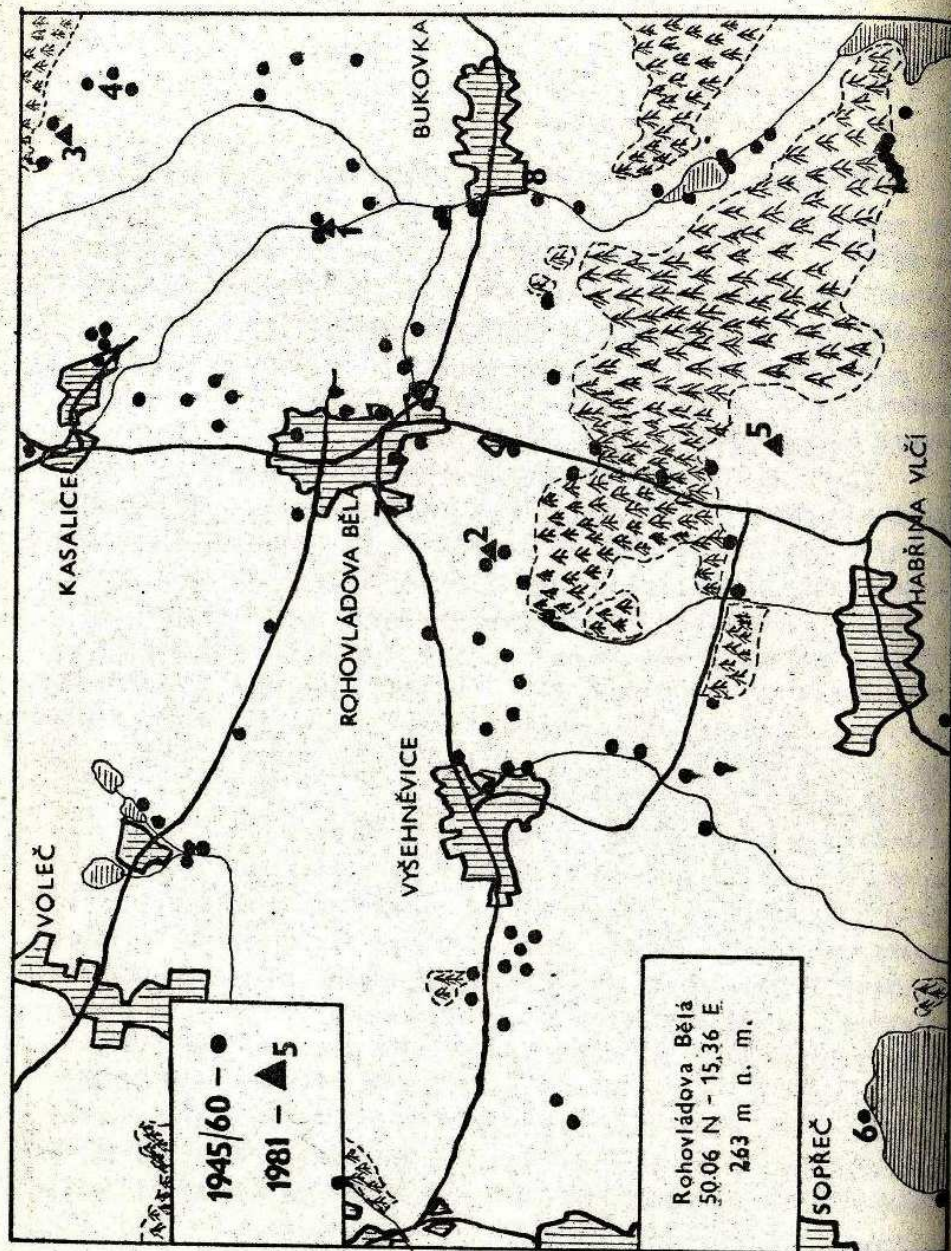
Zajímavé je, že nejen dříve, ale ještě i nyní patří mezi

ty druhy ptáků, kteří jsou s oblibou pronásledováni, střeleni a ničena jejich hnízda. Snad natom do nyníější doby nese vinu jejich dřívější lidový název "masák".

Dříve hnízdil všude, kde k tomu nalezl vhodné podmínky. To znamená nějaký ten keř na mezi v poli, remízky v polích, v keřích v okolí rybníků a nakonec i v okrajových zahradách, odkud mohl pohodlně zaletovat do polí. Na některých místech hnízdil tak hojně, že jednotlivé páry zahnízdily i pouhých 15 - 20 m od sebe vzdáleny. Tak na těchto místech vzniklo nahuštění hnízdní populace v jakousi kolonii. Přesto ale bylo dosti míst, podle nás k hnízdění vhodných, kdy i dříve chyběl.

První páry hnízdících ťuhýků obecných byly likvidovány zničením jednotlivých keřů růží šípkových apod., osaměle nebo ve skupinách roustoucích keřů a stromů (i ovocných) v polích. Tito ptáci nacházeli potom po přiletu náhradní místa v okolí a hnízdilo zde více párů na menším prostoru, aby se sem již příštím rokem nevrátili. Asi po roce 1960 začal ale ubývat bez ohledu na to, byly-li keře v polích likvidovány a nebo ne a opustil i místa, kde hnízdil i v počtu několika párů, a kde se pro nás viditelně nic nezměnilo. Musíme proto pravou příčinu hledat jinde. Nejpravděpodobnější vysvětlení spočívá v nedostatku jeho přirozené potravy, t.j. různých brouků, kobylek apod. V praxi to znamená v chemické likvidaci hmyzu. Na tuto otázku by mohli spolehlivě odpovědět především entomologové, kteří by mohli zhodnotit složení těchto živočichů na určitých místech dříve a nyní. Zatím jednotlivé páry zůstávají především v místech s větší plochou neobdělávané půdy. Dnes mizí dokonce i páry hnízdící v zahradách sousedících s poli. Tyto poměry jsou zachyceny na přiložené mapce. Je zde podchycen průměrný hnízdní stav před rokem 1961. Za tuto dobu jsou zde zachyceny pouze páry u kterých v té době bylo nalezeno hnízdo. Místa, kde jsme sice pozorovali ťuhýky při hnízdění, ale nenalezli jejich hnízda z různých příčin (např. pro neochotu některých majitelů zahrad), zde nejsou podchycena. Tím by se počet hnízdících párů zvýšil nejméně o 15 - 20 párů.

Do roku 1960 byl na tomto území průměrný stav 104 hnízdících párů, zatímco v roce 1981 pouze 8 párů. Tzn. 8,6 % původního stavu. V roce 1977 činil hnízdní stav zdejší populace ještě

Obr. 1. Obsazení hnízdišť žuhýkem obecným v roce 1981 v porovnání s roky 1945/1960.

19,23 % původního obsazení. To znamená snížení hnízdní populace o dalších 10,7 % původního stavu během 4 roků. Tato situace je jistě již velmi kritická a my bychom měli udělat vše pro jejich záchranu.

První pozorování : 3. 5. 1981

Poslední pozorování : 29. 9. 1981

Průběh hnízdění v roce 1981 :

1. Rohovládova Bělá, remíz v polích (zarostlá hráz bývalého rybníka "Starý"), porost švestky a růže (šípku).

a) - na postranní větvi švestky v hustších větvích 190 cm vysoko

15. 5. - 3 vejce ze 6

30. 5. - vybráno lidmi při kosení trávy

b) - uschlá švestka + černý bez 240 cm vysoko

8. 6. - 5 vajec ze 6

19. 6. - pevně sedí

28. 6. - opět vybráno lidmi

c) - růže, v silnějších větvích 170 cm vysoko

9. 7. - sedí na 4 vejcích

21. 7. - po předchozích několikadenních deštích, kdy nepřetržitě pršelo, 2 mrtvá a 2 živá týdenní pull.

Při sedění ♀ na vejcích, ♂ po přiblížení asi 10 m od hnízda, vždy "varoval".

Hnízdo b) umístěno ve vzdálenosti 60 m od hnízda a), hnízdo

c) umístěno mezi oběma hnízdy ve vzdálenosti 40 m od hnízda a).

2. Rohovládova Bělá, remíz v polích, zarostlé stráně po těžbě hlíny, porost švestky, višně, trnky a růže. Hnízdo na růži, na postranní větvi 300 cm vysoko.

18. 5. - 4 pull. mimo hnízdo dva dny po jeho opuštění hnízdo pěnice vlašské 8 m od hnízda žuhýka vzdálené, t. d. mladé mimo hnízdo.

3. Bukovka, remíz u lesa, porost navazuje přímo na les, hustý porost trnky a růže, v samostatně stojící růži na jeho konci 210 cm vysoko.

8. 6. - 4 hodně nasedělá vejce

19. 6. - 2 pull. ve stáří 8 dnů

4. Bukovka, zarostlá cesta v polích, porost švestky, růže, trnky, ostružníku apod.

19. 6. - chyceno 1 mládě mimo hnízdo při kontrole hnízda pěníce vlašské, přesný počet pull, nezjištěn, hnízdo již nehledáno

5. Rohovládova Bělá, porost třešní a na něj navazující keře růží na odvodňovací strouze, růže, v konci hustých větví, 270 cm vysoko.

10. 6. - 5 vajec před líhnutím

zničeno dětmi při škole v přírodě

při další kontrole celý porost zlikvidován, ad. ptáci nepozorováni

6. U rybníka "Sopřeč" na hrázi, porost listnaté stromy a podrostem;

9. 7. - rodiče krmí 2 mláďata mimo hnízdo, to již nehledáno

7. Rohovládova Bělá v zahradě, hnízdo nekontrolováno

14. 7. - mláďata mimo hnízdo, počet nezjištěn

8. Bukovka, v zahradě objektů JZD, hnízdo nekontrolováno

12. 7. - mláďata krmena mimo hnízdo, počet nezjištěn

Hnízda kontrolovaná mimo popisovanou oblast nejsou zde uváděna.

Výsledky kroužkování :

Stáří								
do		r o k y						
3 měsíců		1	2	3	4	5	6	
juv.	14	4	-	-	-	1	-	19
ad.	4	1	-	-	1	-	1	7
	18	5	-	-	1	1	1	26

Celkem bylo okroužkováno 1.645 tuhyků obecných. Z tohoto počtu bylo dosaženo pouze 26 zpětných hlášení, pouze jediné dálkové. Nejdéle nosil kroužek ad. d, 6 roků, 1 měsíc a 29 dnů, tzn., že v době kontroly žil již více jak 7 roků.

Z 167 127 o+LK: 15.05.1959 Rohovládova Bělá

L.Štancí K: 17.08.1963 ibid.

K: 04.07.1965 ibid. 6,1,29

okroužkováno	místní zástihy	dálkové zástihy	celkem
1.645	25	1	26

1. K 156 932 LK: 15.09.1958 Rohovládova Bělá

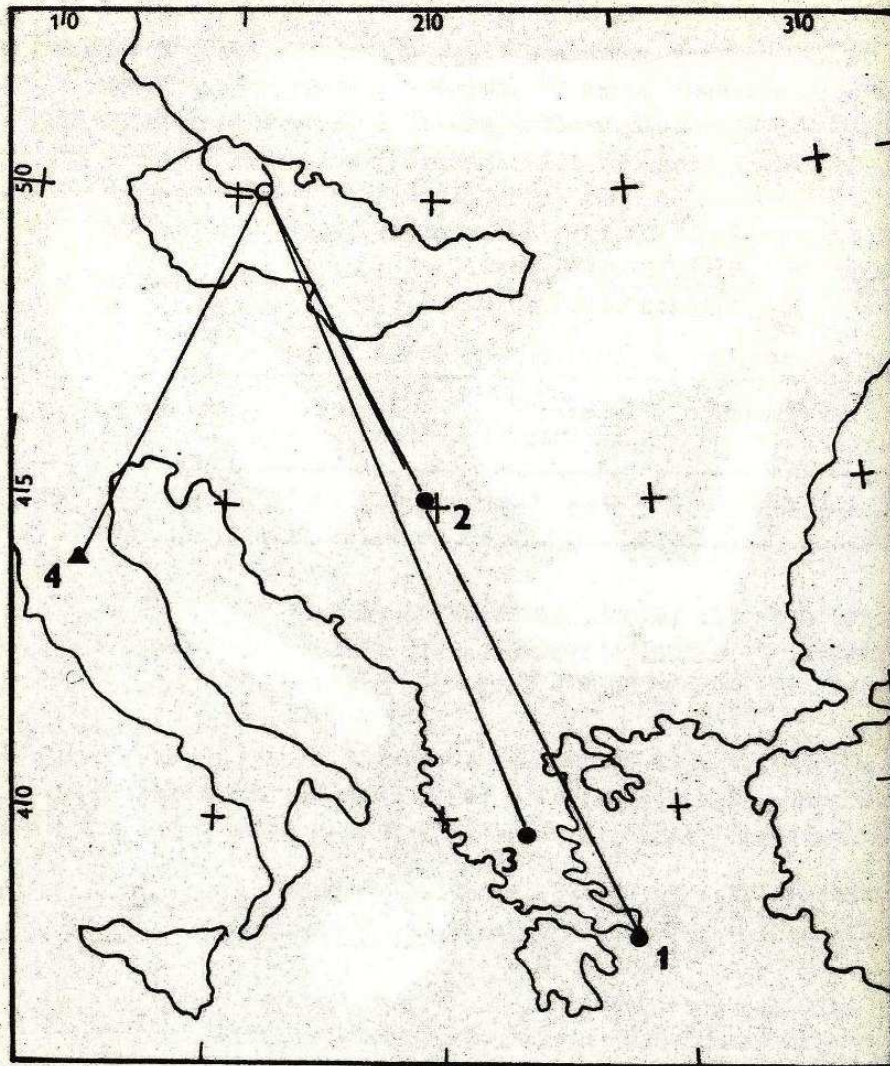
F.Štancí +: 02.09.1960 poloost. Euboia, JV část :
38,00 N - 24,30 E Ř e c k o

2. Z 369 945 P : 22.06.1967 - Bukovka

F.Štancí V : 07.09.1967 Bakči Petrovac (Novi Sad) :
45,21 N - 19,35 E, Srbsko J u g o s l á v i e

3. Z 488 946 LK : 18.08.1974 Rohovládova Bělá

L.Štancí + : 15.10.1974 Trikkala (Thesalias) : 39,33 N-
15,36 E Ř e c k o

Obr. 2. Zpětná hlášení: ● ťuhýk obecný (*Lanius collurio*)
 ▲ ťuhýk šedý (*Lanius excubitor*).
 Na mapce jsou vyznačena i ta zpětná hlášení, která
 nebyla dosažena autory této práce.

Ťuhýk šedý (*Lanius excubitor*)

Biologie a rozšíření tohoto ťuhýka byla autory zpracována do roku 1974. T.j. právě v době, kdy se na zmíněném území jeho hnízdní stav zvyšoval. Bohužel, v roce 1978 nastal opět útlum a pozvolna opustil do té doby stálá a nebo nově vzniklá hnízdiště. V roce 1981 již nezahnízdil ani jeden pár. T.r. byl řídký i na průtahu. První ptáci byli pozorováni teprve po osamostatnění mladých na potulkách a to teprve začátkem července : 9. 7. 1981 pozorován první ex. u Bukovky. Dále byl pozorován pouze jediný ex. u Strašova 11. 7. Vícekrát zastížen nebyl.

Kroužkováním bylo autory dosaženo pouze jediného kontrolního odchytu a Ing. Pelzem jednoho zpětného hlášení z Itálie:

RX 5 626 oJ: 22.11.1974 Rohovládova Bělá
 K: 22.02.1975 ibid. 0,3,1

4. K 179 206 P : 09.05.1959 rybník "Bohdanež"
 J.Pelz + : 30.09.1959 Bologna (Emilia):44,28 N-11,21E
 Itálie

Ťuhýk menší (*Lanius minor*)

Pozorován byl pouze jednou na jarním tahu : 19. 4. 1981 v poli u Bukovky.